

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. A hova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők. Minden-
nemű nyomdai munkákat felvál-
lalunk és jutányos áron végezzük.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél ívén.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közölletnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
A hova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Betlehemi angyalok...

*Betlehemi angyalok,
Ha ti nem volnátok,
E mi sivár földünket
Meggvenné az átok.*

*Ti szórtok e világra
Fényt és melegséget:
Oh megráltó örök hit,
Oh dalos költészet!*

*Betlehemi angyalok
Szálljatok le hozzánk,
Dacos, fásult a szívünk,
Bánatos az orcánk.*

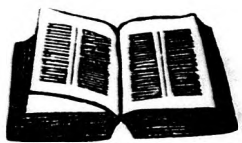
*Betlehemi angyalok,
Szálljatok le — várunk,
Betlehemi angyalok,
Maradjatok nálunk!*

*Lágyítsátok puhára
Mi kemény szívünket;
Törüljétek le lágyan,
Hulló könnyeinket!*

*Tanítsatok meg minket
Élő hittel élni . . .
Tanítsatok meg minket
Szeretni, remélni!*

*. . . Mi lesz velünk, ha egyszer,
Elhagytok bennünket?
A józanság, az önzés
Megeszi lelkünket!*

Szabolcska Mihály.

Karácsony.

A Jézus születését megelőző idő a lelki vakság sötét éjszakája, melyet csak itt-ott gyéren világított meg egy-egy fény sugár s így nagy szükség volt reá, hogy feltűnjék az égen ama ragyogó csillag, mely jelezte azon örvendetes eseményt, hogy megszületett az emberiség megváltója . . .

A Krisztus születését előző korban élt nemzedék is érezte ama lelki szűkséget, mely őt az Isten léte és imádása felé vezérelte, de mivel sötétségben tapogatózott, teremtett dolgok lettek helyettesítői a teremtőnek s véráldozatok tüze lobogott fel az oltárokról, hogy a haragvó istenség megengeszteltessék . . .

De jött az első Karácsony . . . Felgyúlt az élet egén a keresztyén hit fénylő csillaga; megzendült az ige: „Az Isten lélek s akit őt imádják szükség hogy lélekben és igazságban imádják a mennyei Atyját“ . . .

Azért jött Jézus a földre, hogy ég és föld között legyen békesség, hogy büneinek váltságát szánja a gyarló ember, mert „azért jött az embernek fia, hogy megkeresse és megtartsa ami elveszett vala“ . . .

Várván várták az idvességet óhajtozó lelkék, hogy valósulást nyerjen a próféták jóslata, hogy megszülessék az emberiség meg-

váltója, jól tudván, hogy önerejükől biztos révpartra el nem juthatnak soha . . .

De várták a Messiás eljövételét azok is, kiknek kezéből kihullott a polgári szabadság zászlója, kik rabigába görnyedten szolgaság jármát vonszolták, kik a ragyogó karácsonyi csillagot úgy tekintették, mint az újraéledésnek, az életrekelt szabadságunk dicső napját, mely fénysugaraival megaranyozza ismét hatalmas egykori diszes trónját . . .

Ilyen sok remény szálai füződtek a betlehemi jászolban született gyermekhez!

Jézus, az emberiség jóltevője, szegénységben jelent meg a földön, mintegy jelképezve ama tapasztalati igazságot, hogy a szellemi kincsekkel bővelkedők a földi gazdagságot legtöbbször nélkülözni kénytelenek; s a ki legtöbb jót tesz másokkal, annak nagyon kevés része van e jótétemények élvezetében . . .

Ott van előttünk a példánykép, a hit fedelme Jézus, a maga nagyságában, tökéletességében, a nyomdokain haladás kell hogy képzeze lelkünk törekvésének célpontját . . .

Jézusra szüksége van mindenkor minden szívnek, mert „más fundamentomot senki nem vethet azon kívül, amely egyszer vettetett, a mely az Ur Jézus Krisztus.“ Mert ha „az ég és föld elmulnak“ is egykoron, de Jézus evangéliumának örök fénye tul száll időn,

TÁRCA.

Karácsonyi történet.

Juhász Sándor néh. tiszaroffi lelkész.

*Messzire, messzire,
Napkeleti tájon,
Üzenet ragyog fel
A csillag sugáron,
Üzenet, h iradás
Örök dicsőségről,
Soha el nem oszló
Nagy, tündöklő fényről . . .*

*Messzire, messzire
Ragyogó fény támad,
Rózsapirulása
Fölcsapódó lángnak.
És mintha az égből
Felhő kerekedne,
Dörgés, villám nélkül
Mintha vihar lenne . . .*

*Betlehemi tájon
Alvó pásztor ébred,
Olyan titkos vágya
Támad a szívének!
Azt az égő felhőt
Szivrepesve nézi:
Égi jel az ottan
Ugy sejti, úgy érzi.*

*. . . Most, mintha a felhő
Lánggal égő magva
Sziporkázó fényvel
Kétfelé hasadna!
És mintha az égből
Csodaének szólna,
És mintha angyalok
Édes szava volna.*

*„ . . . Dicsőség, dicsőség
A magas Istennek,
Békesség, békesség
Az igaz embernek! . . .“*

*„Halljad a h iradást
Titkos jövőndőre:
Istennek egy fia
Leszállott a földre.*

enyészetten, mert ez, mint „lélek és élet“ soha nem ér véget . . .

Ugyanazért „Krisztus urunknak áldott születésén, angyali verset mondjunk szent ünnepén“ . . .

„Áldott legyen, a ki jött az Urnak nevében“ . . .

Karácsonyi öröm üljön mindnyájunk szívében.

Dombi Lajos.
esperes.

A Szabadító.

A Szabadító várásának gondolata csak nem egyidős magával az emberiséggel.

Szabadítót várt az ember akkor is, midőn primitív körülményei között bezárult előtte a természet kebele és a tél viharai között az élet fentartásának gondjai megnövekedtek. A télben várta a megváltó tavaszt.

És Szabadítót vártak az emberi társadalom és állami intézmények kialakulásával később, midőn ez intézmények a fejlődés és élet követelményeinek nem voltak képesek megfelelni, midőn az államok egyes hatalmasoknak vagy osztályoknak lettek kizárólagos tulajdonává, a melyek tulhatalma a többiek szabadságát megsemmisítette, midőn azoknak növekedő igénye a

többiek létfeltételeit megnehezítette s azokat akár anyagilag, akár erkölcsileg, olyan helyzetbe sodorta, hogy az élet számukra üressé és pusztává változott.

Ezt a szabadítót várták a nagy hódítóknak, a nemzeti szabadság hőseiben.

De sem a természet, sem a nagy királyok nem tudták megváltani az emberiséget.

A tavasz ugyan eljött és az új virágokkal új gyümölcsöket, az emberi lét fentartásának újabb lehetőségeit hozta, de az új téllal ismét megszükitette és megsemmisítette azokat.

A nagy hódítók is hoztak ugyan szabadságot, mert a régi bilincseket, a régi korlátokat összetörték : azonban nemsokára új bilincseket kovácsoltak és újabb korlátokat emeltek.

Az igazi szabadító a *Jézus Krisztussal* jelent meg e földön, a ki a hervadó szivekbe az örök reménység tavaszát plántálta be s a ki nem a földi birodalmakat, hanem magát az embert tette szabaddá s e lelkekben alapított magának birodalmat.

Ezt a felséges tavaszt ünnepeljük most ismét a keresztyénség összes egyházaiban és ezt a nagy Szabadítót köszöntjük most a szent karácsony ünnepén. Köszöntjük pedig annál erősebb hittel, annál forróbb szeretettel és annál nagyobb vágyakozással, mennél nagyobb a csalódás, mely sziveinket a földi szabadulás sikertelensége miatt elfogja, mennél inkább nő a

*Betlehemi tájon
Aprócska istálló
Benne fekszik Jézus
Az ígért Megváltó ;
Halljad a hiradást :
Ki máma született,
Eltöröl szenvedést
És hoz új életet :*

*Hogy ki búban fogant,
Örök szenvedésre,
Teljes boldogságra
Legyen új reménye.
És kinek a szíve
Haraggal volt telve
Bocsássa meg néki
Az Isten szerelme !“*

*„Halljad a hiradást
Titkos jövendőre :
Istennek egy fia
Leszállott a földre !“*

*„Dicsőség, dicsőség
A magas Istennek,
Békesség, békesség
Az igaz embernek ! . . .“*

*S tova halad a fény
A csillagos égen.
Követi a pásztor
Nem alva, de ébren.
Követi a pásztor
Szeme alig látja,
Belevakul lassan
A nagy rónaságba . . .*

*S előtte a jászol,
Előtte a gyermek,
Kit látni — királyok
Messzi útra kelnek.*

*Nyugoszik a gyermek,
Édes anyja karja
Meleg öleléssel
Álomba ringatja.
Bibort nem terít rá, —
Jászol az ő ágya :
— Pedig e gyermek a
Királyok királya ! . . .*

*. . . Halljad a hiradást
Titkos jövendőre :
Szeretet Istene
Ma szállott a földre ! . . .*

gyűlölet és a boldogtalanság érzete sziveinkben.

Szabadulásról álmodozott a magyar nép és a magyar ref. egyház is s a szabadulást az egyik a nagy rendszer változásban, a másik a közanyának a magyar államnak támogatásában, méltányos elbánásában vélte feltalálni. Remélt és remélt az adózó, mert roskadásig viseli terheit.

Remélt és remélt a lelkész, a tanító, a hitelnok, mert nem bírja már keresztjét tovább. Remélt és remélt a nép, mert azt várja, hogy az állam ne mint egy középkori lovag csak csak fegyverére költsön, ne mint egy másod, harmadkori hüllő vagy emlős támadó eszközeinek tökéletesítésén törekedjék, hanem az államot alkotó, területén élő, dolgozó milliók létfeltételeinek és az emberi haladás követelményének megfelelőleg rendezze be. Ezek a várakozások nem igen akarnak beteljesedni.

Az államok ma is csak harcra és nem békés munkára szervezkednek.

Nem ismerik a karácsonyi evangéliom szövegét: és béke a földön az embereknek.

Igaz, hogy az emberek sem mondják ugyan azon üzenet szerint: Dicsőség a magas mennyben az Istennek.

A Megváltó, ha tőle földi megszabadulásunkat várjuk, mi hozzánk is hiába jött el. Vagy else jött.

Mit várnak hát a magyar ref. egyház tagjai helhivatalnokai és papjai?

Imé megnyugtató hangzott feléjük az ország vezető férfianak ajakán az ígéret, hogy megnöveltetik kicsinyke kenyerök és megtöltene az ő olajos korsójuk.

A szegény tanítók részére megtudom érteni ez ígéret. Kevés ígértetik nekik, de e kevés is sokat fog javítani helyzetükön.

Bizalommal vagyok az iránt is, hogy a lelkészekről is történni fog gondoskodás.

Irányadó helyen ugyancsak a kath. lelkészek helyzetének javításáról beszéltek, de ez nem zárja ki, hanem egyenesen megköveteli a prot. lelkészek fizetésének az emelését is.

A kath. lelkészek minimalis fizetése nemsok. Dülledező papilakok ott is vannak és elhagyott templomok.

A jóakaratu segítség ott is felfér azokra, a kik elvannak hagyatva és a kik az állam érdekében is szolgálatot tesznek. s telik is rá az egyházi javakból.

Ez a segítség azonban csak a különböző egyházak és azok lelkészei helyzetének tekintetbe vételével és fizetési viszonyoknak egyöntetű rendezését adható meg nekik is.

És e helyzetre nemcsak az egyházak kezén lévő s állami eredetű vagyon jó tekintbe,

hanem a lelkészek társadalmi állapota és így főleg azon körülmény, hogy nősek-e? vagy nőtelenek? Vannak-é gyermekeik vagy nincsennek?

A létminimum mindig a családi helyzet tekintetbe vételével állapítandó meg.

Hány prot. lelkész nyomorog családjával a mostani fizetésen. Szivettépők azok a panaszok, a melyek időnként köztudomásra jutnak.

Kétségtelen azért, hogy a lelkészi fizetések rendezésével, a minden bevett s magyar egyházak lelkészei számára meghatározott alapfizetésen felül egy család fentartási pótlékot is kell rendszeresíteni és folyósítani.

És ezt az illetményt még hamarabb, mint az egész rendezést is. Ezt követeli az állam érdeke, a jog, az egyenlő elbánás és követeljük mi is.

* * *

Szabadítást ígérnek a nehéz gondok között ülő lévitáknak és papoknak.

Szabadulást a világ ember.

Örömmel halljuk a biztató beszédet. Hallgassuk ezt is. De ne felejtkezzünk el róla, hogy az igaz szabadítást nem ők hozzák, hanem a Messiás, az Ur Krisztus maga s ama karácsonyi szent evangéliom.

Dr. Ferenczy Gyula.

Hít pénz, és zseb.

A magyarországi reformtáusok világi elnöke hr. Bánffy Dezső az egyházkerület gyűlésén egy nagy fontosságú vitatkozásból kifolyólag elnöki székéből olyan kijelentést tett mely éppen most, egyházunkban is felszínre került anyagi kérdések megoldásánál, nagyon megérdemli, hogy vele foglalkozzunk, s azok az elnöki szava ne repüljenek el oly könnyen. Hiszen még a napi lapok is méltatták ezt.

Arról volt ugyanis szó, hogy az erdélyi egyházkerület igazgatótanácsa a tanárok és lelkészek mellékfoglalózkodását korlátozni akarta, illetve egy régebbi javaslatát szigorítani kívánta. De a javaslat egy derék tanár indítványára elbukott. S a főgondnok ur elkeseredésében tán többet is mondott, mint a hogy akarta, azt mondta nevezetesen: „Nem csoda, ha az erdélyi reformtáusok züllenek, ha más felekezetek szaporodnak, terjednek, mert azokban hitről, itt pedig csak pénzről és zsebről tárgyalnak.

Hát hiszen mióta egyházaink s iskoláink anyagi megépítése szóban forog, mióta szegény pásztorok, tanárok, tanítók nem csak az ő anyagi érdekeikben, de a mi egyre megy egyházaink s iskoláink jól felfogott ügyében felszólalni merészelnek, egyes világi notabilitásaink szájából sok keserű izü labdacstot éreztünk kijönni. Van ezek között olyan is, ki jól tudjuk komolyan venni nem is lehet. Uray Imre Bereg híres gondnoka gyakran mókázni szokott gyűléseken is, akár csak beresei közt volna, mikor tanár vagy lelkészről van szó.

Hanem br. Bánffy Dezső nagyérdemű világi elnökünk szájából mégis különösen hangzanak azok.

Hiszen őt nagy tudományával, bölcs vezérletével lángoló buzgalmával egész büszkeséggel látjuk egyházunk s iskolánk építésénél. Miért keseredett el azért egy javaslatnak leszavazásakor annyira, hogy bennünk református hitrokonaiban, semmi hitért való lelkesülést ne, csak pénz, zseb utáni sóvárgást lásson?

Talán ő nagyméltósága azt hinné, hogy 1600 koronából megélhet az a lelkész családjával, abból gyermekeket taníttathat a mai nagyon is megváltozott viszonyok mellett a nélkül, hogy ne igyekezzenek valami módon a neki Istentől kimutatott uton kis jövedelmét szaporítani? Talán azt hinné, hogy annak a tanárnak is bőven elég a hivatala után adott évi fizetés? Nincs sem egyiknek, sem másiknak többre szüksége?

Teljes lehetetlenség, hogy ezt hinné. Egy oly magasba s mélybe járó lélek ilyet nem gondolhat. De hát ekkor miért szigoruskodik?

Szegény pásztorok, tanárok, s tanítók zörgetünk itt s ott. Nincs a ki meghallgassa. Szegény az állam is. Nem telik a protestánsok segítségére. Még az az 5—6 milliót se tudja nem bírja még successíve 5—6 év alatt se folyósítani. Nem mert ekkor a pápisták is előállanak s újból kérnek. Oh uram Istenem! Ez már aztán telhetetlenség. Hiszen a protestánsok kérésének indoka éppen az, hogy ha a pápai egyház élvezi századok óta a rengeteg állami vagyont, adjanak már valahára nekünk is valamit. S alig hogy ígérenek valamit nekünk már feltámad bennük az irigység, azokban kik tőlünk még a levegőt is sajnálják. De mit mondjunk. Egy nagyon bölcs emberünk, kit mindnyájunk tisztelete övez, közelebbi kiválóan eszme gazdag gyűlés megnyitó beszédjében György Endre úgy nyilatkozott, hogy lelkészeink korpótléket azért se kaphatnak az államtól, mert akkor minden felekezeti lelkészei az állami pénztárra néznének. E részben annak idejében ilyen értelemben vélekedett Gr. Tisza István is. Ezt tehát jól megértjük. Ha ezen magokat kiemelő oszlopos vezéreink is ilyen képpen gondolkoznak: mit várjunk p. o. Gr. Apponyi minisztertől? Hogyan legyen az velünk szemben történeti alapon igazságosabb, méltányosabb?

De térjünk csak vissza br. Bánffy főgondnok izgalmas kifakadására. Ugy látszik ő nagyméltósága megunt a kérést, a zörgetést. Szeretné, hogy a kor követelése ne ragadná magával a protestáns belhivatalnokokat. Ohajtaná, hogy ezek szívvel lélekkel a hitnek éljenek, egészen az önfeláldozásig. Igen ám, ha testünk is nem volna, Igen, ha gyermekeket nem kellene nevelni a társadalomnak, a hazának az egyháznak. Igen ám, ha a társadalomból kiszakíthatnánk magunkat. Ha az emberiség is oly követelő nem lenne velünk szemben. Tehát a lelkész, tanár, tanító egész lényét, egész emberét adja az egyháznak, az iskolának. Jól van. Adjon akkor az egyház az iskola is ezeknek egész embernek, eszmék tudományos műveltségéhez, képzettségéhez megfelelő, az álláshoz illő, tisztességes megélhetést biztosító javadalmat. Akkor meg lehet kívánni, hogy azok egész valójukat szenteljék az egyház és iskola szolgálatára. De ugye szegény az egyház az állam. Tűnjünk, várjunk. Mást mit is tennénk?

Itt sok az isteni gondviselés másként gondoskodik az ő szolgáiról. Egy kis mellék mindig tisztességest értek — foglalkozás önként kínálkozik, s azért egy kis mellék jövedelem pótol a szűkes belhivatalnoki fizetésen, nagy fáradság, sok munka után. Ugyan Nagymélt. főgondnok ur tegye szívére kezét:

hogyan lehet jó lélekkel attól valakit eltiltani szegény viszonyaink között? Hiszen a legkisebb teremtesek egyike a hangya azért jár mozog, hogy élelmét beszeresse. Csak az egyház szolgálatában levőknek lenne ez megtiltva? Ezeknél a létfontartás is bűn?

Méltóztassék a bünt ostromozni, irtani. De a lét minimumért való küzdelmet különböztessük meg attól.

Ugyan mit vét az a lelkész, vagy tanár, ki valamely pénzügyben dolgozik mint igazgatósági vagy felügyelő bizottsági tag? Aztán milyen lehet az a pénzügyintézet, melyik nem közhasznú? Hiszen mindenik a közjót — az emberiség egyes tagjainak érdekét munkálja. Még szerkesztő se lehet az igazgató-tanács engedélye nélkül?

Bizony mondom nagy ártalmára van az egyházi ügyünknek, ha nekünk fent és lent unos untalan olyan csipkedéseket kell szenvedni. Nem éled a kedv. sőt lohad. A szolgálai kénytelenségből végzett munkán pedig nincs Istennek áldása.

Csak nem rég olvastuk, hogy a hódmezővásárhelyi presbiterium megakartá tiltani, hogy a tanár kosztost ne tarthasson. Ugyan miféle pihent ész szüleménye lehetett az a batározat? Miféle alacsony gondolkodás kell az ilyenhez! Hiszen a tanárnál csak jó helyen van a tanuló? Fő dolog pedig ez. Az ilyen határozathoz fűződő mellékes gondolatoknak semmi alapja nincs. A visszaélést nincs az a bölcs ember, ki megtudná akadályozni. Nagyon kár, sőt esztelenség aki szülőt, tanulót, tanárt egyéni szabadságában is ily módon korlátozni, sőt sértegetni.

Visszatérve a főgondnok ur könnyeire s beszédjére. Sokat mondanak azok. Sokra tanítanak.

Láthatjuk a br. Bánffy főgondnok izgalmas kifakadásából, hogy világi vezéreink nem értik meg a protestáns belhivatalnokok mozgalmát, hol pénzről és zsebről van szó. Hálás köszönettel fogadták ők a 3 millió 3 évi alatt successíve folyósítását, s így a reményt is feladták arra nézve, hogy 3 éven belül kérni lehessen a kormánytól újabb állanségélyt. A kinek nem fáj az nem jajgat.

De éppen azért kell nekünk ébren lennünk. Érdekeinket megkülönböztetik az egyház és iskola érdekétől még a magasból látók is. Ügyünket ha magunk nem mozgatjuk senki se védi. Mozogjunk, hogy ha előbb nem lehet — 3 év multán adandó segélyben részesüljenek a most figyelmen kívül hagyott ügyek is. Láthatjuk, hogy akadályok nem csak kívül, de a kerítésen belül is vannak. A főgondnok ur pedig akár hiszi akár nem, de üres zsebbel, anyagi gondokkal küzdve sokkal kevésbé munkálhatunk a hitelet fejlesztése körül, mintha a mindennapi nélkülözésektől mentek leszünk. S hogy egy főgondnok kerületi elnöki székéből miként beszélhet így: „mai időben a papok, tanárok nem a hitelet fejlesztése körül fáradoznak, hanem azon **tülekednek, hogy a zsebüket hogyan töltsék meg?**“ A mai nehéz megélhetési viszonyok között több s kevesebb gyermek neveltetési gondjai közt, hogy lehet reform. lelkészeket, tanárokat ily váddal sértegetni? Hogyan? Ennek kifejezésére nincs szavam.

A főgondnok ur s a hozzá hasonló gondolkozásuk tulbuzgó lelkiismeretük megnyugtatóására egyébként megjegyezhetjük, hogy azok a teli zsebes tülekedők a megélhetési ösztönön kívül mindannyian közcélt is szolgálnak. Van olyan hely, hol szűkségből minde-nesekhez értőnek kell lenni. Nem méltóztatik emlé-

kezni, nem rég volt, mikor pásztor és tanár hiányról panaszkodtunk? Az az idő újból eljőhet. Az ilyen beszédek készítik reá a talajt.

F.-Banya.

Nagy Lajos,
ev. ref. lelkész.

A tanítókért.

Valahányszor a tanítók ügyében szólok, vagy írok: mindannyiszor a büszkeségnek egy neme emeli keblemet, mert ugyanakkor, a kultura mezején élő munkatársaim érdekében nyilatkozom. Szálló igévé lett manapság már a tanítókat „a nemzet napszámosai”-nak nevezni és mégis a nemzet óriási rétegében jóformán alig van jelentősége e szerfelett jellemző kifejezésnek.

Pedig a dolog úgy áll, hogy a tanítóság becsületes, lelkiismeretes munkája nélkül nem volna meg a kívánatos erkölcsi élet, — nem volna kultura, mely nélkül viszont ma már nincs nemzeti élet s a közép-kor sötét fellege boritna mindent.

Alig van ember széles e hazában, ki felfogni ne tudná a tanítói működés nagyfontosságát, ki ne érezné, hogy a tanítás és nevelés mestersége híján, a visszafejlődés processusa következne be minden téren s a most látható fényképek helyett — gyászkepek volnának láthatók, különösen az érzelem, a jellem és tudás mezején.

És mily csodálatos mégis, hogy a fejlődésre hivatott nemzeti élet eme leglelkesebb előőrseit nem kíséri a tömeg, a nemzet egyeteme azzal a tisztelettel, melyet megérdemelnek, azzal a rokonszenvvel, melyre rászolgálnak és sokszor csak mint páriák szerepelnek az anyagi javakban dúsuló hányavetiség dolyfős sorai között.

Ma már ugyan derültebb a tanítókat övező légkör, mint volt ezelőtt egy pár évtizeddel is. Több a hála, nagyobb és észrevehetőbb az elismerés is, mely nemes munkájukat kíséri.

Anyagi tekintetben azonban ma is ott állanak, ha nem hátrább, mint ezelőtt félszázaddal. Semmi javulás, semmi emelkedés a megélhetés eszközei körül. Pedig ők is emberek, még pedig kvalifikáltak, ők is oly figyelemreméltó egyének, mint a nemzetesnek bármely kiválóbb szerve. ők is méltán tarthatnak tehát számot a verejtékkel végzett szellemi munka áldásos jutalmára.

Nincs oly rétege a nemzetnek, mely sorsának könnyítése céljából meg ne tett volna mindent; használt sokszor még a tiltott eszközökből is, csak hogy helyzetét türethetőbbé tegye. Egyedül a tanítók türték nemes megadással nehéz sorsukat. Huzták a terhes igát a jobb jövő reményében. Hitték, hogy a zivatarok elmúltával előttük is felderül a szivárványos égbolt.

És a jobb kor csakugyan beköszöntött hazánkra. Egyházaink ugyan szegények, mint voltak s miután ezek is az államtól várják nyomorúságaik szanalását: felekezeti tanítóink érdekében semmit sem tehetnek. Ez kétségtelen. Most már éleslátású, a nemzet bajait mélyen átérző, nagy tudású, széles látókörrrel bíró vezeték kezében van az ország kormánya — de a tanítóság türelmének rózsafája csak nem akar virágot hajtani.

Érezzük mindnyájan, hogy a szenvedésük ez az állapota már nem tarthat soká. Érzik maguk az öntudatra ébredt tanítók is, hogy különösen ilyen nehéz

megélhetési viszonyok közt, nem lesznek már képesek soká tűrni a nyomort s az ennek nyomában járó méltatlanságot. Ugyanazért zörgetnek, hátha megnyitatták előttük a boldogulás ajtaját.

Jól teszik, ha zörgetnek, hiszen ha ezt nem teszik: senkisem venné őket észre. Elég szomorú dolog, hogy a lélek fejlesztés utirányain az ő vezetőik — konditio sinequa non, de hogy ők miként élhetnek, — nagy családjaik neveltetése körül lépést tarthatnak-e a társadalom követelményeivel? erre már vajmi kevés gondolt idáig a világ;

Hogy a tanítók anyagilag segélyeztessenek, hogy fizetésük emeltetvén, elérje a külföldi tanítóság fizetési fokát: ezt a mindenkinek kívánna, sürgetnie kell. *Nem annyira a tanítók ügye ez ma már, mint inkább a nemzeté!* Mert amely nemzet a tanító működését kellő mértékben méltányolva, családi gondjait, anyagiakkal való kárpótlással kevesbíti: az a nemzet a kulturelet zászlajával kezében mihamarabb eljut az igaz műveltség révpártjára, a hol már az anyagi boldogulás eszközei önkényt kínálkoznak a fejlődést, irányzást biztosító munkára.

A tanítókért hozott minden áldozat, a nemzetre lesz áldás!!

(Makó.)

Nagy Károly
lelkész.

A belhivatalnokok mellékfoglalkozása.

Engedje meg Nagytiszteletű Szerkesztő ur, hogy kicsiny falusi tusculanumból én is hozzászólhassak egy pár gondolattal a belhivatalnokok mellékfoglalkozásának korábban felvett kérdéséhez.

Láttam már ez ügyben több cikkirő egyéni nézetit e lapok hasábjain megjeleni. Öry Tamás ur evangéliumi alapon a maga fenséges *ideáljában* igyekszik elénk állítani a lelkésznek követendő missióját, meg nem engedhetőnek tartva semmi-féle mellékfoglalkozást a lelkész részére.

Dr. Márk Ferencz ur pedig összhangzásba hozva az ideált a *realis* élet sokféle viszonylataival már a *közérdek* szempontjából is fontosnak tartja, hogy a belhivatalnokok, így a lelkészek is mellékfoglalkozásokat vállaljanak ott és akkor, ahol és amikor ama lelkész által gondozott hívek között, ily foglalkozások elvállására alkalmasabb egyént nem találhatni. Dr. Márk Ferencz ur világosan kifejti, hogy nyomorultul kevés dotatiójuk folytán bizonyos tekintetben meg valósággal kényszerítve is vannak a papok arra, hogy másfelől *magánérdekből* is elvállaljanak itt vagy ott valamiféle mellékfoglalkozást.

„Kálvinista” cikkirő ur sok minden orvoslandó bajról beszélve, a papok mellékfoglalkozását szintén meg nem engedhetőnek tartja, s arra inti a papságot, hogy az anyagi jövedelemmel járó mellékfoglalkozások keresése helyett inkább a szellemiek keresésére, a nagyobb tudományosságra a teljesebb szakképzettségre törekedjenek.

Hogy az eddig elhangzott eme három vélemény közül a magam részéről melyikkel értek egyet: arra nézve sietek kijelenteni, hogyré: **zben** a „Kálvinista” cikkirő ur véleményével sem, mely tőlünk a nagyobb szakképzettségre való törekvést kívánja, de azért vele sok tekintetben más nézetem vagyok.

Öry Tamás ur azt állítja, hogy az a pap egyenesen már a Mammont szolgálja, ha elfogad valami szó-

vetkezeti vezetői állást. Szerintem ezt ily axioma szerűleg kimondeni nem szabad és nem lehet. A hol a pénz szolgálatára pld. egy szövetkezet összehozására vállalkoznak az emberek, ott nemcsak a Mammon, hanem Isten is jelen van. Jelen van a Mammon, aki talán egyeseket e pénz szolgálatában sikkasztásra, jogtalan eltulajdonításra igyekszik buzdítani, de jelen van a minden jó forrása Isten is, aki bizonyosan örömét találja abban, ha gyermekei sokszor az igazán Mammont képviselő uzsorások karmai közül megszabadulva egymás segítésére a közös jó érdekében összecsoportosulnak és szövetkezetet alakítanak.

Az a kérdés most már, hogy csakugyan a közjót munkálják-e ezek a szövetkezetek? A tapasztalat azt mutatja, hogy igen, igaz, hogy a közjó eme munkálása a pénznek szolgálatára által történik, de kegyeskedjek t. cikkíró ur mutatni a földi élet sokféle viszonyai között egyetlen kenyérkereseti hivatalt is, melynek szolgálatára ne volna legalábbbb is közvetve összefüggésben a pénznek szolgálatával? Az a tény tehát, hogy az a lelkész valamely pénzkezeléssel járó hivatalt vállal el népe java érdekében, nem jelentheti korántsem, még a Sátán követését vagy szolgálatát, mert a mammoni szolgálatává csak akkor válik foglalkozása, ha annak üzésében a hamis kezelésre biztató mammoni tanácsot követi.

Hogy miért nem más, hanem éppen maga a lelkész áll sok helyen e szövetkezetek élén, annak megint megvan a maga magyarázata. Odaáll az a lelkész vezetőként egyfelől azért, mert sokszor faluhelyen rajta s a tanítón kívül más intelligens és vezetésre hivatott embert nem is kereshetnek; de oda állítatik vezetőként gyakran még az olyan helyen is, ahol pedig kereshetnének másokat is az ily hivatalok elvállalására.

És miért van ez így? Azért, mert a nép megbízik papja személyében, azért, mert úgy hiszi, és joggal is hiszi, hogy az a lelkész, aki templomi szolgálatában iránta őszinte, lelki szükségei munkálásában a legodább tudott lenni, az nem fog hűtlenül sáfarkodni vele szemben akkor sem, ha őt nem csak a lelki, hanem egyúttal a testi javak munkálására is maga elé állítja vezetőként. Közjót munkál az a lelkész ott is, azt munkálja itt is. Aki pedig a közjóban fárad, az Istennek tetsző dolgot művel, mert minden jó Istentől származik. Az meg nagyon is erőltetett dolog, hogy cikkíró urral analogképpen ráhuzzuk ez eseteket a pénzváltóknak Krisztus által a templomból lett kikorbácsolására. Mert nem azért döntögette fel Krisztus a pénzváltók asztalait, mivel egyáltalán azok pénzváltással foglalkoztak, hanem mert asztalaikat ott állították fel az Isten házában, ezzel pedig e szent hajlékot fertéztették meg. De ilyet kérem csak nem tesz egy szövetkezet sem, hogy hivatalát, mint a régi zsidó pénzváltók — a templomban állítsa fel?

Ne méltóztassék azonban azt hinni, hogy hazabeszélek. Korántsem. Kicsiny községemben semmiféle szövetkezet fel nem található. Én csak a tapasztalásból tudom, hogy a lelkészek és tanítók okszerű vezetése mellett azok a szövetkezetek sehol sem a Mammont, hanem a közjót szolgálják.

Még „Kálvinista“ cikkíró ur egy és más állítására kívánok röviden reflektálni. Cikkíró ur nincs megelégedve a papsággal, mert az szerinte vagy folyton gyűléseket jár, vagy otthoni napjaiban „skolasztikus elmefutásokat és tudálékos lexikon szerű értekezéseket“ prédikál. Aztán nincs megelégedve a tanítósággal. állítván, hogy a szülők a tanítók működéséből csak azt ta-

paszthalhatják, hogy a gyermekek rosszul olvasnak, ír-
nak és számolnak, hogy a tudás mellett sok neveletlen-
séget is hoznak haza az iskolából Nincs megelégedve
a tanárok működésével sem, akiket részben vagy nyers
tudósabbaknak, vagy kevesebbet tanító gyengébb tehe-
ségeknek jellemez. Szóval szerinte sem a papság, sem
a tanítóság és tanárság nem teljesíti helyesen hivatását.

Én pedig azt állítom, hogy sokkal kevesebbet do-
tatio mellett e testületek között mindegyik teljesíti any-
nyi odaadással a hivatását, mint, amennyire telje-
sítik sokkal nagyobb jövedelem mellett saját hivatásu-
kat az életben egyéb testületek, pld. mint az orvosok
ügyvédek, közigazgatási s bármily állami hivatalnok tes-
tületek stb. Sőt a papképzésről szólva, nálunk olyan
szabadosság még nem is található fel, mint pld. a jogi
fakultásokon, mert mi papok legalább kollokválunk, szí-
goru vizsgáknak vetjük alá magunkat s tanulnunk kell
a négy évfolyamon annyit, hogy más fakultások sem
követelnek többet hallgatóiktól.

Abban igazat adok „Kálvinista“ cikkíró urnak,
hogy szükségünk volna kint a gyakorlati életben a to-
vábbi és minél teljesebb szakképzettségre törekedni, de
ebben is úgy vagyunk, hogy sokszor bizony nagy csal-
lád és 800 frt. jövedelem mellett a nyomoruság nem
engedi meg még a legjobb igyekezet mellett is, hogy
áldozni tudhassunk elegendő mértékben kiváló szakmun-
kákért, lévén a jó könyvek hazánkban nagyon is drága
áron megszerezhetők.

Bélzerind,

Gyenge János
lelkész.

A debreceni református kollégium története adattári alakban.

(80-ik folytatás.)

2. *Két értesítvény* kezdete tanárkarok közös ülé-
sének (1875. dec. 19.) végzése folytán az E. Kerület
88—1876 évi végzésében elrendelte, hogy a gimnázium
és tanító képezdéről külön, az akadémiai tanfolyamok-
ról szinte külön értesítvény adassék ki azon utasítás-
sal, hogy az Értesítvények a tanév végén azonnal bo-
csáttassanak ki kellő számú példányokban, úgy hogy az
egyházkerület minden egyházának jusson egy példány.
A két külön Értesítvény meg is jelent az akadémiai:
Tóth Sámuel igazgató szerkesztése alatt Juliusban, a
gymnasiunai és tanító képezdei Kovács Lajos és Joó
István igazgatók szerkesztése alatt augusztus hónapban,
mindenik dus tartalommal. Az akadémiai rész (156 l.)
hozza a négy új jogtanár székfoglaló értekezéseit; a
másik rész Nagy Pál és Géresi Kálmán tanárok székfog-
laló beszédeit.

3. *Három Értesítvény* kezdete. A tanárkarok azon
indítványa, (az alapindítványt Tóth Sámuel igazgató ta-
nár tette) hogy minden iskola-alkatrész külön Értesít-
vényt adjon ki az 1877—78-ik tanévben valósult, az
akadémiai részről szóló Értesítés azonban „Évkönyv“
név alatt adatott ki Dr. Kovács Sándor igazgató által,
azóta ily cím alatt jelenik meg. A főgimnáziumról az
„Értesítést“ Békési Gyula igazgató állította össze (8 r.
98 l.) két tanár — Gergely Károly és Elek Lajos —
székfoglaló beszédével; és egy vissza pillantással, mely-
ben a 8. osztályu gimnázium, tanulóinak
utóbbi 25 év alatti létszáma táblázatos kimutatásban

közölve. A 3-ik külön „Értesítvény“-t szerkesztette Joó István igazgató a tanító képezdéről és a főiskolában elhelyezett elemi iskolákról. (40 l.) Ez időtől fogva a tanszakok külön működését ez évi tudósítás is mutatja; eme füzetek megannyi első forrásai főiskolánk történetének, a korábbiakkal együtt.

4. *Special collegiumnak, magántanársági intézmény.*

A jog és államtudományi kar szervezésével a tanulmányi rendszer megállapítván (Akad. Értesítvény 78—83 l.) a jogtanárok felváltva köteleztettek hetenként egy-egy órán u. n. „special collegiumokat“ tartani, 1875—6 óta, az első ily külön tárgyak valának p. o. a nemzet gazdaság története heti 1 óra; magyar törvények olvasása és fejtegetése (latin szövegben) szinte stb. A joghallgatók tetszés szerint e special órákból annyit válaszszanak, hogy minden félévben legalább 20 tanórát legyen. A special collegiumok nagy lendülést nyertek; az 1879—80-iki akadémiai jelentés szerint p. o. a nyári félévben 18 special collegiumot hallgatott 81 hit, és 193 jogtanuló.

Tóth Sámuel igazgató tanár a tanárkarok közös ülésén (1876. Május 29.) azon örvendetes eseményt jelentette, miszerint *Lugossy József* nyugalmazott tanár „a főiskola szellemi erejét és tekintélyét csekély tehetése szerint emelendő“ mint rendkívüli tanár az összehasonlító nyelvészet terén a jövő tanévben előadásait megkezdeni. Továbbá a bölcsészeti szakban öt tanár ajánkozott heti két órán szakuk köréből előadásokat tartani, kivánatos e szak erősítése, hogy úgy a hit, — mint joghallgatók heti 16 órájokat ily tudományok hallgatásaival egészítsék ki 20 órára.

A bölcsészeti szak emeléséről a kerület már 1873. évben (októberi 204. sz.) a tanügyi-bizottság ajánlata folytán gondolkodott, ennek indítványa alapján a rendkívüli vagy magántanárság (docens) felállítását javallá bizonyos tisztelet-díj adás mellett: de a gyűlés csak elvileg helyeslé, anyagi erő híján kedvezőbb időkre halasztá azt. A jogakadémia újja szervezés alkalmával felmerült, hogy új tanárokról is gondoskodni kell, mert a jogakadémia megmentése mellett a többi tanintézetek erősítése is halaszthatatlan, s már ekkor (E. Kerület 1875. ápril. 58. sz.) megpendített egy hittanszaki és bölcsészetszaki új tanszék felállításának szükséges volta.

Révész Bálint püspök a „kedvezőbb“ időt elérkezettnek látván, indítványára az első akadémiai *segéd tanárok* (docens képen) beállítását meg történt az E. Kerület 1878-ik évi (májusi 78. sz.) gyűlése által; két nemes törekvésű uővendéke főiskolánknak, külföldi egyeteméről haza érkező, ezeket 500—500 ft. évi díj mellett egyhangulag alkalmazta 1878—79-ik tanévre, t. *Csiky Lajost* főleg a gyakorlati, *Csák Jánost* az ő szövetségi írásmagyarázati mezőn, heti 6 órán szabván meg az előadandó tanágakat. Sőt a teológiai kar véleményére a következő tanévre is alkalmaztattak, fizetésök emelésére vélemény kéretett. Ők valának a teológián *első docensek*, alkalmazásukkal új tantárgy behozatalával emelkedett ezen tanszak u. m. belmissió története, vallás bölcsészeti és bibliai teológia, négy más tantárgy pedig nagyobb terjedelmet öltött. A buzgó püspök és tanárkar célja volt: ily segéd tanárság nyitása által tehetségesebb ifjaink ösztönzése a szaktudományokban magukat tovább képezni s ez által a teológiai tudományosságnak is szolgálatot tenni. (E. K. 1879. 228. sz.) *Csiky Lajos* az elhalálozott Tóth Mihály hittanár utódául rendes tanárul megválasztott 1881 évi május havában. *Csák János* folytatta ideiglenes segéd tanárságát.

A 3-ik segéd tanár *Bethlendi Endre* volt, a ki főiskolánknak óhajtá bemutatni szellemi kincseit, a Kerület 1880—81-iki tanévre angol nyelv és vallás bölcsészeti tanítására alkalmazta. Folytatva a következő tanévben is működését, évi 500, később 600 ft. fizetéssel. Az 5-ik teológiai új tanszéknek felállításával a hittanszakban a docensi intézmény megszűnt.

A bölcsészeti szakban alkalmazott első docensről, rendkívüli előadóról kell még megemlékezni, mint különös figyelemre méltó tüneményről. Városunkban magánháznál nevelőképen tartózkodó *Vellentszény Mór* bölcsészeti tudor a tanári közös gyűléshez intézet levélben önként ajánkozott a bölcsészetszakban előadást tartani: ajánlatát a közös tanárikar örömmel fogadta, az ak. tanárikarhoz tette át a levelet, hogy a lecke rend megállapításakor figyelembe vétsék. Révész Bálint püspök jelenlétében tartatott (1877. aug. 31.) ez a közös gyűlés. Az akadémiai igazgató szept. 4-én jelenté be a választott tantárgyat. Az 1877—8-ik tanév téli felében heti 2 órán előadása tárgya volt „Schopenhauer bölcsészeteinek fejtegetése tekintettel az általános bölcsészeti problémákra“, a nyári félévben pedig „Kant: Kritik der reinen Vernunft“ művének az eredeti német szövegből magyarázása. Hallgatói száma 14. (Ak. Évkönyv 1877—8-án 8. l.) Az akadémiai igazgató biztatott meg a segéd tanárok bevezetésével a tanterembe, s néha előadása meglátogatására. Az akad. igazgató (akkor B. F.) 1878 október 30. igazgatói naplója szerint volt *Csiky L.* óráján, kiemelve szép folyó előadását; és *Dr. Vellentszény* óráján, előadását figyelemkeltőnek jelezte, megjegyezvén, hogy a pantheismust szépen cáfolta. Az 1878—9-iki téli félévben előadása volt „A logikának mint megismerés tannak fejtegetése“ a nyári félévben „a dogmatikus esszerűség logika rendszere.“

(Folyt. köv.)

Balogh Ferencz,
hittanár.

Jézus születése.

Ime hirdetek néktek nagy örömet . . . Luk. 2. 10.

A szelid halmos-völgyes Galileából Józseffel és Máriával a komor, sziklás, hegyes Judeába, Názarethből Betlehembe megyünk.

Az utazás okát Lukács evangélista mondja meg: Augustus császár — 30 Kr. e. — 14 Kr. u. — parancsot adott ki, hogy mind az egész föld beirattassék. Méne tehát kiki a maga városába. — József Betlehembe, mivelhogy ő Dávid városából és háznépe közül való vala.

Történt pedig a beiratás, vagyis a római birodalom tartományai s így hát Judea népségének megszámlálása Publius Sulpicius Quirinus syriai helytartóskodása alatt.

Hanem itt egy kis bajba keverődünk. A történeti kutatás kimutatta, hogy Lukács evangélistánk kissé elvétette a dolgot, mert hát a Publius Sulpius Quirinus-féle census először is nem az egész birodalomra terjedt ki, azután Jézus születésénél jóval később, vagyis a mi időszámításunk szerint 6-ban, sőt uemelyek szerint 10-ben esett volna meg s végre nem is tette szükségessé, hogy kiki s így hát József is a maga városába

siessen, mert a római hatóság az adóköteles polgárokat mindig tartózkodásuk helyén iratta össze.

S tiszta dolog az is, hogy az ily összeírásnál a nőknek, így hát Máriának sem volt semmi keresni valója.

Mi hát a történeti igazság? Legvalószínűbb, hogy a palesztinai viszonyok iránt tájékozatlan pogány származású Lukács evangélista a különböző időbe eső népszámlálásokat összezavarta.

Neki tudomása csak a Quirinus-féle cenzuról volt s nem egyszer mind egy korább megejtett s csupán Judeára szorító népszámlálásról.

Pedig az is volt, még pedig N. Herodes uralkodása alatt.

N. Herodes ugyanis maguknak a zsidó főtanácsosoknak kérésére egy összeírást rendelt el, nem anynyira a nép megszámlálása, hanem az úgynevezett törzs- és nemzeti lajstromok kiigazítása végett, mert biz azok ez időben már nagyon összegabalyodtak, úgy hogy jóformán senki sem tudta, ki s mely családból való?

S így aztán egészen érthető és természetes, hogy Józsefnek is haza kellett mennie ideiglenes tartózkodási helyéről Názáretből a maga városába Betlehembe, mivelhogy ő a Dávid városából és háznépe közül való.

S természetes az is, hogy hazavitte magával feleségét, Máriát is, de nem azért, hogy ő is beirattassék, mert a nő a családfánál nem számított, hanem hazavitte, mert mint házas ember szülővárosában akart állandóan megtelepedni.

Az utazás téli időben történt, s az adott körülmények közt bizony elég terhes lehetett, akár számárháton, akár gyalogszerrel esett meg.

Názáretől Betlehem körülbelül négy napi járásra fekszik. Mint igazhitű zsidók aligha mentek Samáriának, a hol a leggyűlöltebb faj, a pogányokkal elegyült félvér zsidók laktak, hanem bizonyosan a Jordán mély völgyébe ereszkedtek s annak mentén haladva — lehet, hogy valamely karaván társaságában — lefelé, Jerikón és Jeruzsálemén át jutottak Betlehembe.

Utközben itt-ott forrásra bukkanva, árnyas ligetekben meg-megpihentek, éjszakára pedig a városokba és faivakba vagy a széles utcákon levő u. n. karaván-szerájokba vagy kámokba huzódtak, a hol legalább az esőtől és szélről védelmezve voltak.

Betlehem Jeruzsálemtől délre s mintegy két mértföldnyi távolságra a Refaim-pusztán tul, Judea hegy-ségének kellő közepén, két félholdalaku hegy tetején fekszik. Minden oldalról mély völgyek határolják; a középső a legtermékenyebb s meredeken ereszkedik alá, lejtőjén viruló szőlők, olaj-, füge-, mandula és Szt.-János-kenyérfa diszlenek.

Északra és nyugatra magas hegyek zárták el a szemhatárt, de dél és kelet felé gyönyörű kilátás nyílik a szántóföldekre s távolabb a judeai pusztaságra s még messzebb a Holt-tengerre.

A monda szerint Józsefék a betlebelemi karaván-szerájban vagy kámban már helyet nem kaphatván, a város végén egy mészkőhegybe vájt s a barmok menedékeül szolgáló barlangba huzódtak.

Két ily barlang ma is van ott a városon kívül s az egyiket, a mely fölé templomot is emeltek, jászolnak vagy istállóknak nevezik s állítólag ebben született volna a kis Jézus.

Ezt a Krisztus születése után másfél századdal keletkezett mondát azonban igen érdekesen megcáfolta

Schneller Lajos betlebelemi evangélikus lelkész „Kennst du das Land“ című szép művében.

Magában véve a legenda szerinte sem valószínűtlen. Az istálló-féle barlangokban az ember s állat most is csendes pihenőhelyet talál. Maga Schneller is többször töltötte az éjt ily barlangban. A szemetet ki-seperte s utazóköpenyegével betakarózva, pompásan aludt benne. De ne feledjük, hogy a legenda képződésének idején a keresztyén világ már a szerzetesi fel-fogásnak hódolt, innét, hogy Jézus születését a lehető legszegényebb színben igyekeztek feltüntetni.

A valóság az, hogy József Betlehemben otthon volt s így hát nem is kellett barlangba huzódnia; ő egyenesen rokonaihoz szállott. S ezzel az evangéliom adata nincsen ellentétben, mert a „katalyma“ szó nem — mint Károli fordítja — vendégfogadót, hanem — a mint Luther fordítja — egyszerűen szállást, vagyis hajlékot jelent. És ez a szállás magánlakás is lehet, dacára, hogy jászol is volt benne. Mert a betlebelemi házak épp úgy, mint a názáretiek, még ma is tulajdonképp egyetlen tágas teremből állanak, a melyben ember s állat (teve, ló, szamár, szarvasmarha, juh, kecske, tyúk, galamb) együtt tanyáz éjjel avagy rossz időben.

Külön szoba a gyermekágyas asszony számára nincsen, de bölcös sincs a kis gyermek számára, legfeljebb afféle kis jászolalaku faalkotmány. Legtöbbször az ujszülöttet is a gyékénnyel beterített földre fektetik az anyja mellé, pólyába göngyölve.

S hogy József Máriával tényleg nem valami barlangban huzódott meg, — e mellett bizonyít az is, hogy Lukács evangélista szerint ők hosszabb ideig laktak már Betlehemben, mikor betelének a napok, mikor Máriának szülnie kellett. Sőt Máté evangélista a korábbi názáreti tartózkodásról, angyaljelenetről, összeírásról, hazautazásról itt már meg sem emlékezik, ha egyenesen Betlehemet jelöli meg hazájuk gyanánt. Ott veszi el szerinte Máriát József s ott viszi őt haza, vagyis házához. S ugyan ő a jászolról sem tud még semmit.

Mária tehát otthon, saját házában szüli meg Szent-Lélektől fogant elsőszülött, de mint tudjuk nem egyetlen fiát, mert az evangéliomok szerint neki Józseftől még több gyermeke is született.

Jézus születése e szerint, a rideg történeti valóság szempontjából, épp úgy, mint fogantatása is, igen egyszerű és természetes dolognak látszik. És mégis mily fenséges és isteni történet az, ha ezt is a hit világitásánál vizsgáljuk meg.

Egy kis gyermekkel több a földön!

Ki született — mint mi legtöbbször.

Egyszerű kis házból, szerény családi körben, szegény viszonyok közt.

Született asszonytól, a törvény alatt, embernek, — igen valóságos embernek.

Ennyi volna az egész történet?

Sajnos, sokan ma sem látnak többet benne.

Azért, meghallgatják ugyan a Karácsonynak örömhírét, az ég követségét: Ma született nektek Megváltó, Dávid városában, de nem hisznek benne.

Pedig ahhoz a kis gyermekhez csakis hittel lehet közeledni.

Őt csakis a hívő érti meg.

Dr. Masznyik Endre.

IRODALOM.

A Debreceni lelkeszi Tár (Gyakorlati Ev. Ref. Papi Lexikon) IV köteté jelent meg S. Szabó József szerkesztésében. Terjedelme az eddigi kötetekét meghaladja; 39 és fél iv 628 l. A szertartási beszédek, a cura pastorális körébe tartozó dolgozatok és a különféle ezuttal garmondbetűkkel van nyomtatva, tehát mennyiségileg jóval többet nyújt a kötet az előzőknél. Ugy látjuk, hogy minőségileg is olyan ez a kötet, amely méltó dicséretére szolgál a nagyszámu munkatársaknak, akiknek sorában mind az öt református egyházkerület lelkészeinek és lelkésztársainak irodalmilag legismertebb neveivel találkozunk. A Tár határozottan fényes írói gárdával futja pályáját. Ezuttal sem részletes ismertetést, sem kritikát, nem akarunk még írni; erről később gondoskodunk s fel is kérjük azokat, akik bővebben szándékoznak ismertetni, hogy sziveskedjenek dolgozatukat lapunknak beküldeni. A Tár eme köteté különösen megérdemli, hogy szóljanak hozzá gyakorló lelkésztársaink. Az érdeklődés a szerkesztő buzgóságát is folytat sarkalja, hogy hovatovább jobbat és tökéletesebbet adjon a vállalat kötetéből.

Most csak örömmel jelezzük a kötet megjelenését, felhívjuk reá a közfigyelmet s röviden előadjuk a tartalmát.

A kötet beszédei és imádságai a legnagyobb részben eredetiek. Mindössze 10 dolgozat olyan, mely idegen szerzők után van készítve. Ezek közül is csak egy szó szerinti fordítás, a többi 9 átdolgozás tetszés szerint s a hazai viszonyokhoz alkalmazva. A fordítás *Beets Miklóstól*, Hollandia egyik lekválőbb theológusától a *Különféle* rovatban található. Kitünő fordítója *dr. Nagy Zsigmond*, debreceni főisk. tanár. A nagynevű szerző aki nemesak a kis Hollandiának, hanem az egész világnak is egyik legmélyebb szellemű és legékesebb szavu predikátora, a Tárban közölt elmékedését 1848-ban írta és adta ki. De gondolatai ma is egészen üdék s fejtegetései csudálatosképpen ráillenek a jelenkori szociális viszonyokra. Ez az elmékedés hatalmas fegyvertár lesz a lelkészre nézve a mostani forogó, szociális állapotok és küzdelmek közepette. Végreleül kedves, hogy ne mondjunk idillikus hangulatú és szinezetű a híres svájei predikátornak *Bitzius Albertnek* egy beszéde, melyet hivatott magyar fordítója, *Nagy Béla* sárospataki theol. tanár dolgozott át. Ez a beszéd a maga természetességével, de a mellett mélyen járó szellemével, azt hisszük, minden lelkész tetszését megnyeri. Találunk még ezeken kívül beszédeket Robertson, Glatz, Palmer, Rump után, a svájei ref. lelkeszi tárból, holland predikátor után s a berni agenda után.

Feltünő lesz s úgy gondoljuk, örömmel fogadja a magyar prot. gyakorló papság a nagynevű *Dobos János* hagyatékából közölt ött beszédet. Mindeniken ott van az ő eredeti, hatalmas szelleme s elragadó predikatori egyénisége. Egyiken-másikon, látszik ugyan az utolsó simítás hiánya, de úgy is egészen s főként tanulmányozás szempontjából megbecsülhetetlenek, Dobos mellett még a hazai egyh. írók közül, a Tár rovatai szerint, a következőknek holgozatait találjuk a IV kötetben.

I. *Bibliamagyarázatok* (5) Barakonyi Kristóf, Soltész Elemér és S. Szabó Józseftől.

II. *Ifj. istenitizteleti beszédek* (5) Csiky Lajos, Lic. Rác Kálmán, Bányai Sándor és Adorján Ferencről.

III. *Közönséges egyh. beszédek* (13) dr. Baltazár

Dezső, Paulinyi Károly, Szakács Imre, Dávid Gyula, Szentimrey József, Vértési Mór, Osváth Kálmán, Hajdu Péter, Vadas Gyula, Szabó József (Nemeskér)-től.

IV. *Ünnepi egyh. beszédek* (15) Szücs József, Illyés Endre, Csernák Béla, Péter Mihály, Fekete Gyula, Kiss Ferenc, Vásárhelyi Boldizsár, Harsányi Pál, Veress István, Csák Máté, Kórh Endre, Balogh Ferenc, Szele György, Csizmadia Lajos. Biky Károlytól.

V. *Alkalmi beszédek* (24) Csák Máté, Madarász Imre, Kiss Ferenc, Szikszay András, Szabó Lajos, (H. Hadház) Gulyás Benő, Köblös István, Soltész Elemér, dr. Székely József, Csécsi Imre, Sipos József, Babay Kálmán, dr. Márk. Ferenc, Mindszenti Imre, Réz László, Olajos Pál, Szuhay Benedek, Kiss Lajos, Szentimrey József, Vásárhelyi Boldizsár, Csernák Béla, (érdekes műfajt, egyh. történeti tanítást ad).

VI. *Keresztelési beszédek* (2) Pap Károly (T. Inoka) és Madarász Imrétől

VII. *Konfirmációi beszédek* (2) Vargha Károly (Jóka) és Pap Károlytól.

VIII. *Urvacsoraosztási beszédek* (2) berni agenda szerint és Péchy Árpádtól.

IX. *Esketési beszédek* (4) Soltész Elemér, Szabó József (Szalonna) Illyés János, Nánassy Lajostól.

X. *Gyászbeszédek és imák* (11) Garzó Gyula, dr. Erdős József, Lévy Lajos, Dombi Lajos, Szabó József, (Szalonna) Szalócy Pál, Nagy Károly, (Makó) Kazai Sándor, Nagy István, (Kisujszállás), Szabó Jánostól.

XI. *A lelki gondozás (cura pastoralis) körében tartozó dolgozatok* (2) Csiky Lajostól. A vallásos összejövetelek (estélyek) vezetésére ad utbaigazító példákat alkalmas beszédek és imádságok föltárásával.

XII. *Halotti imádságok* (6) néh. Mitrovics Gyula dr Erdős József, Dombi Lajos, Pálóci Cinke István, Rác Istvántól.

XIII. *Alkalmi imádságok* (4) Kiss Ferenc, Szalócy Pál, Illyés János, Osváth Bertalantól.

Ime a munkatársak nevei, melyek már előre is mutatják, hogy értékes dolgozatok vannak alattuk. Különösen gazdag ezuttal is az alkalmi beszédek rovata, melyben a legkülönbözőbb és legkritkább alkalmakra (pld. király születésnapja, lelkészválasztás, harangbeszerzés, orgona, iskolaavatás, templomszentelés stb.) évszakokra, nemzeti ünnepekre, reformáció ünnepére stb. találunk beszédeket. De igen szépek a közönséges és ünnepi beszédek is. A többiekről is általában sok jót mondhatnánk, de hagyjuk a bővebben ismertetőnek. A kötetre ismételtelen felhívjuk a figyelmet!

Egyházi beszédek Bitzius Alberttől. Németből fordította *Nagy Béla*. Ára 5 korona. Sárospatak 1906. 214 l. Ez év elején jelent meg ez a predikációs kötet melyre bátran elmondhatjuk, amit boldogult *Szász Károly* idézett Schakespereből a *Szilágyi János* beszédeinek ismertetésekor: „Hó! ez különb dal a többinél!” Azért lehetetlen, hogy erről a kötetről, hacsak röviden is, meg ne emlékezzünk még mielőtt az év sirjába hanyatlik.

Bitzius, amint a fordító e' modja az előszóban, előbb predikátor volt egy kis faluban, Turannban (Sváje) majd a berni kormány nevelés és oktatás ügyének vezetője. Meghalt 1882-ben 47 éves korában. Mint lelkész bámulatos sokat dolgozott s mintegy 1200 beszédet hagyott hátra, melyből halála után 7 kötet jelent meg.

Bitzius szabadszelleme theológus, de radikalismusa nem nagy szavakban és fölkapott frázisokban áll, hanem olyan öntudatos, egyéni, élő, igaz hittel teljes, mely

szinte ritkítja párját s valósággal megragadja, vonzza és lebilincseli még azokat is, akiknek dogmatikai felfogásuk talán más irányu. Nem tudok elképzelni gondolkodó theologust, akire Bitzius beszédei s a beszédekből kiáradó az végtelenül erős hit és öntudatos meggyőződés, mely őt eltöltötte és boldogította, mely hatással ne volna. Nem nagyhangu, üres szólamokat, nem flosculosokkal földiszített, puffogó mondatokat találunk a Bitzius beszédeiben, hanem a lélek és élet vallásának a hirdetését, amint az a Bitzius csudálatosan tiszta fejében és ritka meleg szívében kialakult. Hangja friss, mondhatni elbájoló; stylusa tiszta, világos, valóban mesteri. Nincs itt semmi erőltettség, semmi mesterkélttség lágyan, simán, átlátszóan, behizelgő egyszerűséggel foly az előadás a legnehezebb dogmatikai kérdések tárgyalása közben is. Amit Bitzius a szöszékbe visz és ahogyan azt fejtegeti abban csakugyan mintául szolgálhat az egyházi szonokoknak. E tekintetben jobb és nagyobb mestert szinte keresve sem találhatnánk éppen az egyszerű falusi gyülekezet lelkészei. A magyar egyh. szonokok közül a maga erős egyéniségével s egyéniségének minden beszédében nyilatkozó szívet, lelket foglyul ejtő varázsával újabb időben talán az egy *Molnár Albert* és az ő prédikáló modorát tudnám Bitziushoz és szónoki eljárásához hasonlítani. Ugyanaz az erős hit, öntudatos, szilárd meggyőződés, és eredeti felfogás mindakettőnél. De Molnár fellengősebb, páthosra hajlóbb, mint Bitzius, aki minden exaltatiótól menten azzal a nemes egyszerűséggel beszél hívei közt, amely a mi nagy tanítómesterünkötől, Jézustól kezdve legfőbb saját-sága s egyedül ismertő jéle minden okos, keresztyén bölcsnek.

Sokat lehetne és kellene még róla mondani, de ajánlatképpen legyen elég ennyi. Vélekedhetünk Bitzius hittani felfogásáról különféle módon, de az kétségbevonhatatlan, hogy olyan nagy szónok, akit érdemes tanulmányozni. *Nagy Béla* theol. tanár hasznos munkát végzett lefordításával,

S. Sz. J.

Juhász Sándor.

(1877—1906.)

I.

A végéhez közelgő év még egyszer a benne történtek végiggondolására serkenti a lelket és ekkor feltűnnek azoknak alakjai is, kik annak folyamán itt hagytak bennünket. Hadd legyen egy ilyen visszagondolás eredménye a Debr. Prot. Lapban a Juhász Sándor életrajza, mely lap még eddig adós maradt emlékezetével, amelyet pedig az elköltözött többször felkeresett, hogy egyházaért lángoló lelke besűrődött gondolatait benne közé tegye.

Hideg téli napon, 1877 jan. 27-én született, mintha csak a ködös, zuzmarás, téli nap életének előképe akart volna lenni. „Nád fedelű“ kicsiny házban, az ódonságtól „roskadozó falak közt“, köszöntött be az öröm születésével. Édes apja, szintén Sándor, egyszerű csizmadia mester volt Szentesen. Komoly, szorgalmas ember, kinek ajka soha nem nyílt „hivallgó beszédre“, e mellett állapotával meglegedett, vallásos. Édes anyja Kovács Terézia, kit verseiben mint a szorgalmas háziasszony mintaképet test, amint „venyigézi a borágot“ ár-kél kigazdaságában s közben „dudorászni kezd“,

„nem divatos nótát“. csak egy avult zsoltárt „az az ő nótája.“ Csak természetes, hogy egyetlen fiokat, Sándort — még egy leány gyermekük volt — gondos, vallásos nevelésben részesítették, s irányában végtelen szeretetük arany fonal gyanánt húzódik végig fiok hányatott életén. Élénk felfogása, nem közönséges tehetsége feltűnt tanítóinak is s ez mindinkább serkenté a szülőket, hogy fiokat taníttassák, talán pappá nevelheték, amire vallásos lelkünk titkos örömmel gondolt. — Csendes, visszavonult természete, szelidsége már ekkor erre a pályára utalták. Nem a zajos szórakozások után futkosott, inkább a szabad mezőt, a virágokat kereste fel. „A 10 éves fiu ibolyát szedni ment a 6 éves leánnyal“, ki ott született, vele nevelkedett s épen úgy szeretett ábrándozni, mint ő.

Gymnasiunba került Szentesen, az állami főiskolába. Csak annyit tudok róla, hogy mindig az első tanulók között volt. Nevelősködött, mint annyi más szegény gyermek; mint jó tanuló, kapott jótéteményeket is, miáltal megszabadította szegény szüleit neveltetése költségeitől. Általában szüleinek mindig inkább adni, mint tőlük kérni szeretett. Bizonyára poétikus hajlamai már ekkor megvoltak, sőt verseket is írt titokban, de amelyek elvesztek. Végtelen szerénységében összes kísérleteit megsemmisítette s hasonlóan bánt el a későbbiekkel is, ha azok nem tetszettek neki. — 1895 júniusában tette le az érettségi vizsgát s mindentől jeles bizonyítványt kapott.

Itt volt az ideje, el kellett hagyni szülőtte városát, amely felé szelid ábrándok vitték közben-közben lelkét, amelyben úgy vágyott, sőt reménykedett is valaha állandóan megtelepedni. A kolozsvári theol. facultásnak a bölesészeti szakkal összeköttetése vonzotta, theologusnak iratkozott, de egyúttal magyar-latin tanári tanszékre is készült. Csak egy félévig tarthatta ki, nem voltak segédforrásai, oda kellett hagynia kincses Kolozsvárt, hol oly sokszor látták komor gondokban pályájának folytatása felől. Debrecenbe ment. És az ő kollégium, a jó almater neki is adózott a szellemi táplálék mellett kenyeret is. Szerette is azt a főiskolát, a Debr. Prot. Lap olvasói bizonyosságot tehetnek róla, beszéd közben szerényen, mindig nagy reverentiával szólt annak tanáraitól. Itt Debrecenben végezte be a 4 évi theológiát. IV-ed éves korában már esküdt felügyelő lett, vezetvén a III-ik elemi osztályt és pedig oly sikerrel, hogy isk. év végén a legjobb tanítónak ajándékozott ösztöndíjat 100 koronát is ő kapta el. Már ekkor széltére ismerték jó pennáját, ügyes verselő képességét s többször jelent meg tőle vers egyik-másik ifjúsági iratban.

Még nem volt isk. év vége sem, amikor Zsigmond Sándor, akkori szoboszlói pap s esperes az ottani polgári iskolához helyettes tanárt keresett. E sorok írója vezette őt Juhász Sándorhoz, ki hajlandó is lett az állás elfoglalására. Így ment oda ki az 1899—900-ik isk. évre. Vége lett tehát a küzdelmes tanulói pályának. Szoboszlóról, mint egyúttal káplán is, tette aztán le még hátralevő vizsgáit és pedig jeles eredménnyel. Ugy látszik, hogy ugyanekkor tanári vizsga letételével is foglalkozott, legalább indexe maradt fenn, vizsgatételre azonban nem került a dolog. Poéta embernek szíve hamarabb mozdul, tárgy nélkül nem maradhat. Voltak neki barátai, jó viszonyban volt magával az esperessel, még is csak el vágyik onnan, hol idegen neki minden, nem marasztalja senki. „Hej, ha ott volna az a valaki“, sóhajtja, akit ő keres, majd „marasztaná az.“ Emlékek élnek szívében „ibolyaszédésről“, „rózsaviru-

lásról. „Meglellek-e végre?“ tör ki türelmetlen kérdése. Aztán olvashatjuk az ő „levelét.“ Lelkét küldi benne, hogy megvigye az üzenetet . . . : „örökre derengő lesz majd a jövő!“ Egyike legszebb költeményeinek, melyre élete úgy rácáfolt. És jött a felelet „levelet olvas“ kedves naiv hangu vers számol be róla . . .

Juhász Sándor Szoboszlón nősült: illetve Szoboszlóra vitte feleségét 1899 nov. 25, ki ne sejtene az eddigiekből, Szentesről. Felesége Keresztes Nagy Mária, Keresztes Nagy Imre városi tisztviselő leánya volt. Betöltte tehát a régi vágy. Hogy mit jelentett neki, ki „a női szivre oly sokat épített“ s ki ezt oly jól ismerte, mint ő, azt kedves, enyvelő hangu költeményei mondják el. Tél felé jár az idő, de mit törődik ő most az „elfagyott viraggal, az elnémult madárdallal.“ Hiszen „odalent, nála most van a kikelet.“ Életének legboldogabb szaka köszöntött be. Életének sok küzdelme pár évi boldogsággal lön a Gondviselés által jutalmazva. Elsuhant a téli és ők „szövögették a jövő reményszálait,“ melynek „hosszát-végít“ nem reméli. Hát mikor egy év multán, karácsony este „angyalvárás ideje“ van s mikor majd „márc. 18-án megérkezik“ az ici-pici angyal, ragyogó szemekkel, aranyszőke hajjal, az első gyermek, a kis Sándor.

Elértük a zenithet. Az 1900—01 isk. év végével, aug. 15-én Juhász Sándor elhagyta Szoboszlót. Elment Szentleányfalvára, Aradmegyébe papnak. Ide már nem volt szükséges új oklevélért, a tanáriért küzdeni. Külömben is gyöngye szervezete megroskadt az eddigi munka alatt, falura vágott, mely egyszerű lelkének annyira megfelelt.

Borsos Benő.

A jók és igazak számában ismét nagy rést ütött a könyörtelen halál. Java korában ragadta el tőlünk Borsos Benőt, a szatmári ev. ref. főgymnasium igazgatóját kit példás munkaszeretete, páratlan ügybuzgalma és vonzó egyéni tulajdonai 17 éven át helyeztek a főgymnasium élére s azt ez idő alatt a fejlődésnek, a virágzásnak mai színvonalára emelte.

Borsos Benő igazgató nemcsak kivette részét az átalakításnak, — a fejlesztésnek sokszor nagyon is küzdelmes munkájából, de törhetlen lelkének egész valóját minden ambícióját az intézet fejlesztésébe vetette, lelkének összes tevékenységét ennek szentelte, sőt elmondhatjuk, életét, egészségét is ennek hozta áldozatul. Borsos Benő eszményi példáját nyújtotta annak, hogy mikép költözik át az egyéni élet súlypontja a legnemesebb közérdeknek az ifjúság nevelésügyének középpontjába, honnan minden gondolata és minden cselekvő ereje kiindult.

Borsos Benő annak a tanári testületnek, melyek nemes alakjának elköltözése mély gyászba borított, nemcsak kiváló kartársa, buzgó vezetője, képviselője, hanem szív szerint való őszinte barátja is volt s ezért egyénisége maga volt a testületi szellem ápoló és életető erőse is. Élő bizonyágát nyújtotta annak, hogy egy ember lelki kiválósága mikép tudja egybeforasztni egy testület tagjait akkor is, amikor hivatásnál fogva azok munkájának lelkiismeretes ellenőrzését is kell gyakorolnia.

Borsos Benő e kiváló lelki tulajdonai közt erős

igazságérzete tündökölt első helyen. Ez volt jellemének biztos, tántoríthatatlan alapja, a mivel a főgymnasium fejlesztése során fölmerült küzdelmeiben ellenfeleit is hatalmába ejtette és igazában vetett erős hitét semmi sem bizonyítja ekesebben, mint e főgymnasium folytonos fejlődése és virágzása.

Mély meggyőződésen alapuló igazsága azonban nála nem a ridegség színében jelent meg, nemes jó lelke mindig fel tudott olvadni az emberszeretet melegében, kedélyének kifogyhatlan humora, mely sokszor testi szenvedésein is csudálatosan győzedelmeskedett, a társaságban mindig derítő hangulatot keltett.

Egy egész ember hunyta le örök álomra szemeit kit sem példátlan kötelességtudása, sem a hivatali szolgálat pedantériája egyoldaluvá tenni nem tudott.

Odaadó ügybuzgalmát, paedagógiai széles látókörét jól ismerte a tiszántuli ref. tanügyi bizottság, az egyházkerület s kiválóságát azzal is honorálta, hogy zsinati képviselőnek választotta.

Igazi benső ragaszkodással, tisztelettel voltak hozzá tanítványai, kik fegyelemtartó tekintélye mellett mindig érezték atyai jóindulatát s azok is, kik az életbe kiléptek, nem mulasztották el az alkalmat, hogy föl ne keressék s be ne számoljanak életpályájuk folyamán elért eredményeikről s arról, hogy e tanintézet szellemében nyert erkölcsi tőkével miképen sáfarkodtak. Ilyenkor is mindig atyai szívből fejezte ki örömét tanítványai sikerén s viszont hasonló szeretettel buzdította a haladásra, kik a cél felé törekvésben lankadtak, vagy kése-delmeskedtek. Ez bizonyította legélelnekben azt a mély hatást, mit egyénisége tanítványainak jellemalakítására állandóan gyakorolt.

Forrón szeretett családján kívül, az ő elhunyt legközvetlenebbül sujtja kartársait, kikkel az intézet közös szeretetében hosszú idő alatt egybeforrott, s kik gyöngéd szeretettel óvták, kimélték fogyatkozó munkaszeretete, mikor változó egészségi állapota tartósabb pihenést igényelt. E gyöngéd törekvésük azonban legtöbbször megtört az ő egyéniségének szívós akaraterején. Alig lábadozott fel több havi súlyos mellbetegségéből, azt hitte, hogy megszokott munkássága ismét visszaadja életerejét, de a szervezetébe mélyen hatolt kór legyőzte a legerősebb akaratot is s e végső kísérlet pár héttel ezelőtt, ismét ágyhoz szögezte, honnan többé már föl nem kelt.

A főgymnasiumon lengett gyászlobogó ez intézetnek, e városnak, e társadalomnak igazi mély gyászát hirdette, s a kulturánknak nagy veszteségét jelentette. A szeretetnek hosszú időn át hozzá fonódott szálai azonban nem szakadtak meg, hálás kegyeletükben örzik meg forrón szeretett családtagjai, mindvégig hű kartársai és mindazok, a kik e nemes és igaz lélek áldást terjesztő munkásságát ismerték és becsülték.

Borsos Benő 1860. március 31-ikén született Kolozson, Kolozsmegyében. Atyja Borsos Sándor, ma is élő kolozsi ref. lelkész, ki néhány évvel ezelőtt ülte papi szolgálatának 50 éves jubileumát. Középkolozsi tanulmányait a kolozsvári ref. kollegiumban végezte és 1887-ben szerzett oklevelet a kolozsvári tudományegyetemen. — 1882-ben a hódmezővásárhelyi, 1884-től 1887-ig a székelyudvarhelyi ref. főgymnasiumnak volt helyettes tanára s ugyanez év novemberében választott meg Szatmára. E főgymnasiumnak 1889-től kezdve állandóan igazgatója volt.

Az elhunyt igazgató gyöngye szervezetü, de szívós

kitartó munkaerejü volt. És hosszú sora óta küzdött rheumájával, de kötelességét legtöbbször betegen is kiváló pontossággal teljesítette. Ez év júniusának végén rheumájához mellbetegség és gyomorhaj is szövődött s azóta napról-napra gyöngült. November hó elején állapotában időszaki javulás állott be, de ezt tulbecsülte, amikor a debreceni ref. egyházkerület ülésére pár héttel ezeltől elutazott. Hazajövet meghült, betegségébe visszasett. Hiábavaló volt szerető hitvesének önfeláldozó ápolása, állapota már napokkal ezeltől válságosra fordult, míg a mai reggel szenvedéseitől megváltotta. Halálát hitvesén kívül három kiskoru árvája, szülei és két testvére siratják.

A megboldogult temetése iránt megnyilatkozott általános részvétben is kifejezésre jutott a veszteség nagysága, mert a kellemetlen, esős idő dacára óriási közönség gyűlt egybe a megboldogultnak Kinizsi-utcai házában s pénteken dél után fél 1 órakor emelték kartársai a gyászkoecsi, hogy a főgimnázium széles udvarán a végtisztesség meptétele céljából felállítassék ott ravatalon elhelyeztessék.

Az elhunyt ravatalát többnyire élő virágból készített koszorúkkal borították.

A főgimnázium széles udvarán sor falat állva helyezkedtek el a ref. főgimnázium és a kir. kath. főgimnázium ifjusága és tanári kara, a szatmári fels. kereskedelmi iskola, az ev. ref. felső leányiskola és nőképző a tanári karral és a ref. el. fiúiskola. Az udvar déli oldalán felállított ravatal körül a megboldogult családjá és rokonai s a tanárok nejei helyezkedtek el, a szószék körül a fentartótestület és igazgatótanács s az elhunytnek kartársai foglaltak helyet. A gyász-szer-tartást a főgimn. ifjusági énekkar kezdte meg. A gyász-ének elhangzása után Rácz István szatmári ref. lelkész könyökig megindulva könyörgött az elpnyit felett; azután Osváth Elemér főgimn. tanár mondott a közönség néma csendje közepett fenszárnyaló s minden részében lélekből fakadt halotti beszédet. Közvetlen hatással és hiven kifejező erővel domborította ki az elhunyt érdemeit s a halálával okozott veszteséget Bod Sándor, mint a megboldogult legrégibb kartársa bucsuzott ezután a kartársak nevében a mély megindulás hangján. Nemes őszinteség lengette át a kartársi és baráti szívből fakad beszédét, melynek elhangzásakor a ballgatóság szemében az igaz részvét könnyei fakadtak. — A gyászmeuet hosszú sora a főgimnáziumtól csaknem a Kosuth-kertig ért, Kartársai vitték a temető kapujától szeretett igazgatójukat a sirhelyig, mely a Tabajdi Lajos és dr. Farkas Antal sirhelyei között várta végső nyugalomra. A nemes kegyelet itt is szót kért a megnyilatkozásra. Bagothai Sámuel főgimn. vallástanár mondott előbb megható könyörpést; — majd Csépe Zoltán VIII. o. t. bucsuzott el a tanítványi hála nemes hangján az ifjuság nevében. A beszédek sorát dr. Szücs Sándor ügyvéd fejezte be. Megható volt, mikor a régi tanítványok nevében a hála és bucsu végső adóját róttá le. — Átadtud azután a megboldogult kiszenvedett testét hitvesének és árváinak szivettépő zokogása hőzt az anyaföldnek, annak a fájdalmas ürességnek az érzetével amit egy igazán jó egyeneslelkü, igaz ember elvesztése okozott.

Nevét szeretett családjá megőrizi, de kegyelettel emlékezünk rá mindannyian, az iskola, az egyház, a köz. Pihenjen csendesen.

Dr. Hantz Jenő.

KÜLÖNFÉLÉK.

Édes ünnep!

*Édes ünnep, kedves ünnep
Jövel, jövel Karácsony!
Égi fényed, melegséged
Híntsd széjjel a világon:
Még mindig nagy a setét
A te fényed izzé szét!*

*Égi fényed, melegséged
Új világot teremtett,
S büszke romok pusztaságán
Kisarjadt a szeretet;
De még mindig nem virul,
Jer tenyészd föl a porbul.*

*Pásztoroknak, királyoknak
Fgg csillaga hadd legyen,
S közös céllal ez vezesse
Őket át az életen!
S jussanak el egy uton
Te hozzád én Jézusom.*

*Seb ha vérzik, szív ha jajdul
Erezzék meg közösen,
S gyógyítani, enyhíteni
Mindenike siessen.
Bethlehemnek szülötte,
Te lakkozz a szivökbe!*

*Igy vész, így tűn a setétség
Igy virul a szeretet.
Meglássátok: mennyországga
Igy lesz a föld, emberek!
Jövel-jövel Karácsony,
Válj valóra szép állom!*

F. Varga Lajos.

— **Esdő szó az esdő szó mellett.** Egy év mulik el a monospetrii egyházat porig megsemmisítő tűzvész óta. Ezalatt a kis egyház felépítettett egy tantermet, még csupán egyetlenegy szobával az előkönyörgő tanító részére. Most templomát fodeti be, hogy annak megmaradt falait megővja a további romlástól. Felszerelésére s a többi épületek megépítésére azonban a felebaráti könyörülő szeretet adományai nélkül gondolnia sem lehetne. Vedresábrány leomlott tornya és avult rom-épületei megépítésére szintén képtelen. Kik azéri a keserűség áradata mellett tehetetlenül ülünk és sirunk megemlékezvén a Sionról, vethetnök e reményünket az Uron kívül, ki megindítja a sziveket irántunk való könyörületességre s kinyujtandja ez által felénk kezét és a megsemmisülés örvényéből felemeli tehetetlen kis gyülekezetünket is az ő jobb keze. Ily bizodalommal kezdjük meg esdő szózatunk szétküldését a tiszántuli egyházkerületünk határán kívül, — és belől is, hol meghallgattatást az első alkalommal nem nyerhetünk. Ez ideig a könyörületesség kezéből Monospetri részére 544 kor. 30 fillért, Vedresábrány részére 350 kor, 65 fillért vettünk. Alázatos tisztelettel esedezőnk, növeljék ennek összegét bármely csekély adománnyal a könyörületességre hajló szívek. A monospetri és vedresábrányi ev. ref. egyház nevében és megbizásából. Vedresábrány, 1906. december 1. K. Szabó József ev. ref. lelkész. A

csapásokkal látogatott kis egyházakat mindenkinek munkás szeretetébe ajánlom. H.-K.-Szentimre, 1906. május hó. Nagy István esperes. Ezen szegény és kicsiny, de buzgó egyházakat nemes munkájukban ev. ref. hitsorsosaink s általában a nemeskeblű emberbarátok pártoló figyelmébe melegen ajánlom. Debrecen. 1906, augusztus hó 9-én. A püspök helyett Dicsöffy József egyh. ker. főjegyző.

— Az előfizetési pénzek és hirdetési díjak szives beküldését tisztelettel kérjük.

— **Köztisztviselők, a közvagyon és a nép.** A keleti népek a köztisztviselővel és a közvagyonnal szemben egészen másképen viselkednek mint a mivelt nyugot. Keleten a köztisztviselő gyűlölt alak. Ha magas rendű: zsarnok, ha alacsony lenézett. A közvagyon meg közpréda. Nyugaton a köztisztviselői állás a leg-tiszteltebb, a közvagyon szent. Mi azzal biztatgatjuk magunkat, hogy legalább is a közép helyen vagyunk. Ha azt az elbanást tekintjük, mely a köztisztviselőt (természetesen a lelkészt is) csak amolyan szolga félelem tartja és a közvagyont a Csáky szalmájának, akkor be kell vallanunk, hogy a mi földünk még kelet. Legalább ezt igazolja a kisújszállási iskolaszék azon határozata, hogy az iskola vasárnap és a hetivásárok napján zárva tartandó, zárva tartandó pedig a gyermekek és a nevelés érdekében. Ugyanis iskolaszék közvetlen meggyőződést szerzett arról is, hogy az iskola udvarán, főként hetivásárok alkalmával, milyen megbotrántoztató, az iskolának főként a nevelés terén kifejtett munkásságát teljesen tönkretévő, minden nemes és helyesen gondolkozó lelket kétségbeesztő s még korcsmak udvarára sem illő dolgok történnek. Oda jár ilyenkor nevezetesen mindenki, aki akar, kinek erkölcsi érzeke teljesen kihalt — hely pedig de sokan vannak ma ilyenek — a zsebükbe hordott üvegből pálinkázni Istent káromolni, a még fejlődő gyermeki lelket teljesen megmértelyező cselekedeteket elkövetni. Iskolaszék ezeket látva valóban megbotrántozott s kimondta, hogy ezután vasárnap és a hetivásárok napján az iskola zárva tartandó. — Mi ezen intézkedést csak helyeselni tudjuk; sajnos fognak hallani gyermekeink ezután is rosszat, sokat az utcán, de legalább az iskola udvarán nem éri gyenge telkötet orv. tamadás. Ehez nem kell kommentár.

— **Culbutte general.** Általános felfordulás ez volt a neve a dolgok azon állapotának, mellyel a nagy Francia a forradalom kezdetét jelöljük. Ez volt a tanácstalanság, az összes állami társadalmi és erkölcsi erők elapadásának ideje. Mintha ez a felfordulás kezdődneknél minalunk is. Bizalmatlanság a vezetők iránt, a tekintély meghanyatlása fent és a szenvedélyek elszabadulása alant. Általános felfordulás és eltévelyedés mindenütt. De még ebben az irányban is rettenetes az a terv, mely a földbirtokos főúri körökben felvetődött s ide kínai rabszolgákat akar telepíteni. Erre a rémületes szándékra nem mondhatunk egyebet, mint azt, hogy a kit Isten elakar vesztetni, az eszét veszi el. Azok a kik így akarják magukat menteni elvesznek. Elvesztik magukat is bennünket is. Ez a terv az általános felfordulás jele, ez a Culbutte general:

— **Művészi oktatás.** A modern rajzoktatás vezérfonala c. alatt Szüts Izsó nváradí iparisk. igazgatónak a f. tanévben (Sebő I. kiadásában Nagyváradon Ára 6 korona) megjelent nagyszabású munkájáról az országos és tanügyi sajtó, nemkülönben a napokban közzétett hivatalos bírálat is szokatlanul meleg elismeréssel nyilatkozott. A mű paedagogiai, művészi és irodalmi értékének jellemzésére a Hivatalos Közlönyben foglalt hiva-

talos bírálatból vesszük a következő sorokat: Sok évi tapasztalat és kísérletei a rajzitanítás terén becsesekké teszik e mű tartalmát. Művének minden sorából a tárgy iránti szeretet, annak komoly megfontolása és kitartó tanulmányozása szól, Tárgyát szerző nagy körültekintéssel és alaposággal dolgozta ki, amiért teljes elismerés is illeti. Rajzitanításunk fejlődésére csak jótékony hatással lehet e munka. Irodalmunkban hézagot pótló ezen szaka munkáról — mely most a közokt. Miniszter approbálással folytán ismét aktuálissá lett — annak idején mi il bővebben megemlékeztünk. A tanügyi világ meleg érdeklődéssel várja a munka II-ik kötetét, mely a szemléleti rajzokkal foglalkozik s mely legközelebb szintén megjelenik.

— **Karácsonyi vagy ujévi ajándékba vegyünk gyakorlati tárgyakat.** *gyermeknek:* korcsolyát, lombfűrész és kézügyesítő szetszámot. *Gazdaszónoknak:* vasbutort, fa és szénkosarat, kályhaelődízt, husvágógépet, konyhamérleget, fűszerdarálót, nikl-vagy Sphynx jegyű *veres* zománcu főző edényeket stb. *Férfiaknak:* vadászfegyvert, revolvert, vadászati felszerelést, torna-súlyzót, diletáns szerszámot. Tóth Gyula vaskereskedő Debrecen városháza.

Tartalom jegyzék: Betlehemi angyalok . . . Szabolcska Mihály. — Karácsony. Dombi Lajos. — Tárcza: Karácsonyi történet. Juhász Sándor. — A Szabadító. Dr. Ferenczy Gyula. — Hit pénz és zseb. Nagy Lajos. — A tanítókért. Nagy Károly. — A behívtalnokok mellékfoglalkozása. Gyenge János. — A debreceni református kollégium adattára. Balogh Ferencz. — Jézus születése. Dr. Masznyk Endre. — Irodalom. — Juhász Sándor. — Dr. Hantz Jenő. — Különfélek.

FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. FERENCZY GYULA.

Pályázat.

A nagyszalontai ev. ref. egyházmegyében levő, halálozás folytán megüresedett szemlaki lelkészi állomásra pályázat hirdettetik.

Évi javadalma: egyházmegyei értékelés szerint 1298 kor. mely készpénzből, terményekből földhaszonélvezetéből, 3 öl tűzifából és stolából kerül be.

Ezenkívül állami fizetés-kiegészítés 1600 kor. évi 495, 85 kor. úgy hogy ezen egyház negyedik osztályu, a lelkek száma: 650.

Mivel az istenisztelet magyar és német nyelven felváltva szolgáltatik ki: megkivántatik hogy a lelkész mindkét nyelvet bírja, illetőleg a lelkészi szolgálatokat magyar és német nyelven végezze.

A lelkészi minősítvénynyel s ezen pályázati hirdetés megjelenése után kelt s esperesileg megerősített szolgálati bizonyítványnyal felszerelt pályázati kérvények 1907 jan. 15-ig Széll Kalmán ev. ref. espereshez Nagyszalontára (postahely) küldendők.

Ezen állomás 1907 április 1-én elfoglalandó. Debrecen, 1906. dec. 21.

Kiss Áron,
püspök.

HEGEDŰS és SÁNDOR

könyvkiadóhivatalában Debreczen a következő **nagyszabású theológiai ujdonságok jelentek meg**, melynek az alanti „előfizetési iven” **2 kor. havi részletfizetésre** megrendelhetők:

Előfizetési-iv.

HEGEDŰS és SÁNDOR cég Debreczenben előfizetési felhívást bocsát ki az alant felsorolt theológiai művekre:

Előfizetési feltételek:

A művek szállítatnak: (a, kötetenkint **utánvétellel, bérmentve,**) A nem kívánt módozat
(b, kötetenkint folyó számlára,) áthuzandó!
(c, havi korona részletfizetésre.)

A fenti előfizetési feltételeket elfogadom, külön kikötést nem teszek s ezek alapján a teljes művek átvételének kötelezettsége mellett ezennel megrendelem az alanti könyveket:

Jánosi Zoltán egyházi dolgozatai I—XII. kötetét kötetenként,	6 korona árban) A meg nem tartott áthuzandó.
Mitrovics Gyula, összegyűjtött papi dolgozatai I—VII. kötetét, kötetenként	7 " "	
Csiky Lajos, köznapi imádságokat (megjelenik évenként 1—2 kötet)	8 " "	
Eröss, Budhista káte	2 " "	

és kérem a köteteket megjelenésekor

a, utánvétellel, bérmentve)
b, folyó számlára) A nem kívánt módozat áthuzandó.
c, összesen havi kor. részletfizetésre megküldeni,)

A részletek minden hónapban a **Hegedűs és Sándor** cég pénztáránál Debreczen fizetendők mindaddig, míg a mű teljes vételére törlesztve nincs. A részletek be nem tartása esetén folytatólagos kötetek a részletek pótlásáig visszatartatnak. A lejárt s ki nem fizetett részleteket a cégnek jogában áll a portóköltés hozzá számítása mellett postai megbizással beszedni; a részletfizetések elmulasztása esetén a részletfizetési kedvezmény megszűnik és az egész mű vételére esedékessé válik.

Lakhely és kelet Utolsó posta és megye
Név és állás Külön megjegyzés

Értesítés. Van szerencsém a t. közönség szives tudomására adni, hogy **Melocco Péter** budapesti betonáru gyáros debreceni fióktelepét saját számlára átvetem és azt **tetőfedési vállalatommal** egyesítem és azt fogom tovább vezetni. A munkálatokat a legjobb munkaerőkkel és legjobb anyagokból készítetem, miáltal t. rendelőim teljes megelégedését óhajtom elérni. Midőn tisztelettel kérem, hogy nagybecsű bizalmukkal **Lukács Vilmos** kitüntetni sziveskedjenek — maradtam kiváló tisztelettel Debreczen, Hatvan-utca 5. szám.

Elvállalok = **beton-munkát** cement és gramindelemű burkolást, fayence-lap burkolást, műkö lépcsők és lábozatok készítését, csatornázásokat szab. karmantus betoncsövekkel, hidak és átereszek építését stb.

Tetőfedési munkák szabadalmazott Eternit asbest cement palával.

Aszfalt lemezzeli egyszerű és kettős ragasztott fedés. Facement tetők készítése. Nedves falak elszigetelése.

Állandó raktár: Kitünő minőségű Portland és román cementből, stuccatur és alabastrom gipszből, kőfedél-lemezek elszigetelő lemezekből, tűzálló (chamotte)-tégla, Carbolineum, fedéllackok stb.

Amerikai Cottage-szivólegrendszerű harmoniumokat

valamint európai rendszer szerint
a legolcsóbban szállít

Pajkr Rezső és Társa

Budapest, VIII., József-körut 15. szám

Pianók.

Ára 120 kor.-tól fölfelé. Részletfizetések 8 kor.-tól fölfelé

Pianinók.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve. = 5 évi = jótállás.

Pedálos-harmoniumok

mindkét rendszer szerint és minden nagyságban pontos orgonaméretekkkel, templomok, szemináriumok részére é mint gyakorló orgonák.

Tanérőknek külön százalék enge ömény.

Első magyar — villamos erőre berendezett —
hangszergyár.

STOWASSER J.

cs. és kir. udv. hangszergyáros

a m. kir. zeneakadémia, színházak, hadsereg, művészek stb. szállítója

Budapest, II., Lánchíd-utca 5.

Ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű vonós-, húros-, fuvó- és ütőhangszereit.

Specialista: húros, vonós, fuvó hangszerek készítésében és javításában: — **Hangfokozó-gerenda!!** mely által bármely hegedű, gordonka, melybe az illesztetik, sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) **Kezesség minden egyes hangszernél.** — **Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt.** Régi mesterhegedűk vétele és eladása. **Legnagyobb gyár és raktár.** Saját találmányu (Rákóczi) **tárogató**; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes **solo-hangszerré** általam konstruáltatott. Iskolával 35 frttől feljebb. — **Orgona-harmoniumok.** A gyönyörű hang, melyet a világhírű legjobb gyártmányu amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol. önmagának zeng dicséretet.

65 forinttól minden árban kapható.

Az összes hangszerek javítása különleges szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden hangszernél. Arjegyzék minden egyes hangszerről külön, kívánatra bérmentre küldetik. — Kivétel nagyban és kicsinyben.

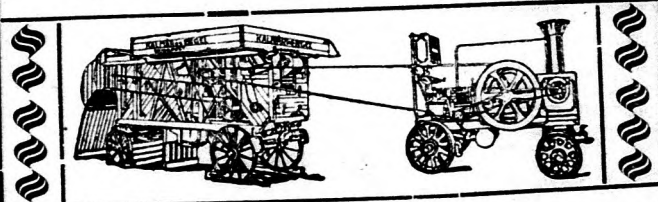
Számtalan első díjakkal és díszoklevelekkel kitüntetve.

KALMÁR ÉS ENGEL

MÓTOR- ÉS GÉPGYÁRA

BUDAPEST, V., LIPÓT-KÖRUT 18.

Ajánlja egy cséplőgépet, mint malomüzemre legegyszerűbb benzínmotorjait, benzínlokomobiljait, valamint szivógázmotorjait, melyek V., Lipót-körut 18. bármikor üzemben megtekinthetők.

Teljes jótállás
kitűnő cséplésért!

Egyedül létező újdonság!

Ezen motorok egyenletes járása és bámulatos egyszerű szerkezetük folytán bármely legjáratlanabb ember által is azonnal könnyen kezelhetők.

Arjegyzék ingyen! — Olcsó árak részletfizetésre.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

Elsőrendű látványossága Debrecenben a Piacz-utcának

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító cég

☞ férfi, fiu és leányka ruha-üzlete. ☜

A járókelőket megálliitják a pompázó kirakatok, melyekben izléssel és dusan vannak felhalmozva az őszi idény legújabb divat-darabjai.

Ezen elsőrangú férfi ruha-üzletnek, mely 56 év óta áll fenn, jó hírneve a közönség körében a népszerűséget megszerezte, különösen impozáns az üzlet belseje, melyben pazarul vannak felhalmozva hazai és külföldi szövetekből készült ruhakülönlegességek.

Az üzlet a legszolidabb alapra **szabott árak**, mely minden darabon kitüntetve látható, a legpontosabban lesz betartva, úgy, hogy a közönség a legpontosabb bizalommal eszközölheti bevásárlásait.

Vidékről érkező megrendeléseket a cég pontosan teljesít és a meg nem felelő árut készséggel visszaveszi.

NEUMANN M cs. és kir. udv. szállító Debrecen. főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály

ALAPÍTÁSTÓL 1845-ben.